

מחול המוות (Danse macabre) אופ. 40 מאת קאמי סן-סנס (9.10.1835-16.12.1921)

הצעות לפעילות

א. הכרות עם הנושאים

1. שירה של שני הנושאים (משמיעה).
שירה בשפת המקצב ו/או בהברה נבחרת. במקרה של שירה בהברות כדאי לבחור הברה שונה לכל נושא. למשל: טיקיטיקיטי לנושא הראשון, ו-לו לו לו לנושא השני.
2. הצעות למתן כינוי תיאורי – הבעתי לכל נושא (במקום הגדרתם כנושא ראשון ונושא שני)
3. שירת הנושאים, תוך ליווי באוסטינטו. הנושא הראשון בצלילי נקישה (תיבה, מקלות) והשני בצלילי מתכת (משולש, מצילה). המקצב נבחר בידי התלמידים ונרשם על הלוח.
4. שירה של קבוצה מול קבוצה, תוך חלוקת הנושאים לשניים.
5. נגינת הנושאים על ידי המורה בווריאנטים שונים (שינוי ממינור למז'ור, שינוי ארטיקולציה, שינוי מקצב וכד'). התלמידים יזהו מהו הנושא באמצעות מחווה.
6. אותו משחק, אבל הפעם התלמידים ישירו את הנושאים באופנים שונים וחבריהם יזהו.

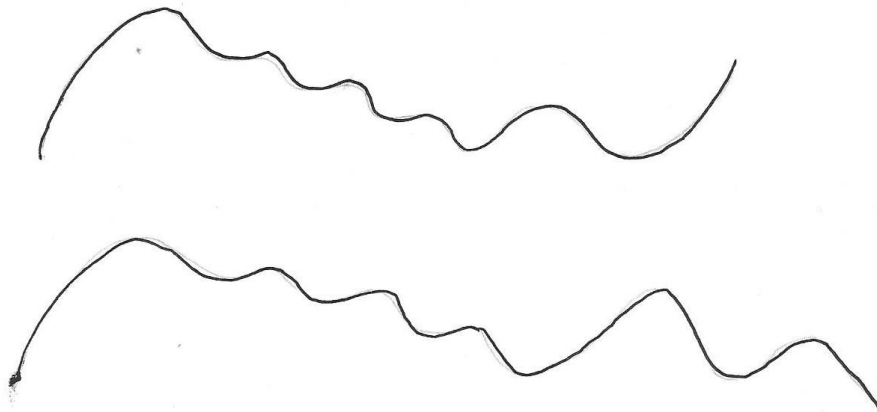
לתלמידים מתקדמים יותר:

1. שירת הנושאים תוך התבוננות בתוים (בדף, על הלוח או בהקרנה). לאחר ההכרות עם הנושאים, גם תלמידים שאינם קוראי תווים יוכלו לעקוב בקלות אחרי קו המתאר.

הצעה לקו המתאר של הנושא הראשון:



הצעה לקו המתאר של הנושא השני:



2. השוואה בין הנושאים: שיחה על הדומה והשונה בין שניהם תוך שימוש במושגים המוזיקליים המתארים את המשותף והמבדיל.

(לדוגמה: אם אחת התשובות תהיה "הנושא הראשון מהיר יותר והשני איטי" אפשר לציין שההבדל הוא בערכי המקצב (ולא במהירות). לתשובה "הנושא הראשון עולה והשני יורד" אפשר להצמיד את המונח "קו מתאר" וכד').

דומה: המשקל, הסולם, המהירות, החלוקה לשניים.
שונה: המקצב, קו המתאר, השימוש בצלילים כרומטיים, המבנה

3. פיתוח מיומנות הקריאה של המקצבים של שני הנושאים הכתובים על הלוח. (התלמידים מוזמנים לאתגר מנגינות שונות על אותם מקצבים).

ב. הבעה בתנועה

1. התייחסות אל מאפייני שני הנושאים בתנועה במרחב, בחלוקה לשתי קבוצות.

אפשר להוסיף גם קבוצה שלישית, שתגיב למעבר של הכינור.

2. לאחר ביסוס התצוגה, מקשיבים ליצירה כולה, ובהישמע הנושאים מגיבים בתנועה באותה דרך. (הפעם זה קשה יותר, כי בהמשך הנושאים מופיעים גם באופן חלקי, בפוליפוניה ואפילו שני הנושאים יחד).

ג. פיתוח השמיעה - לתלמידים המכירים את המושג "מרווח" ומתנסים בהבחנת מרווחים גדולים,

קטנים, בינוניים

1. הצגת הטריטון – השמעה ושירה של טריטונים בעקבות נגינת המורה.

2. משחק "מכונת המרווחים": המורה מנגן שרשרת של מרווחים מקבילים – שרשרת טרות מקבילות, שרשרת קוורטות מקבילות וכד'. התלמידים מקשיבים ללא תנועה, ונעים רק כאשר מנוגנת שרשרת טריטונים.

3. משחק "ים-יבשה": מותחים קו באמצע הכתה. צד אחד יהיה אזור הטריטונים, והצד השני של כל המרווחים האחרים. המורה מנגן מרווחים שונים, והתלמידים קופצים לצד הנכון. אותו משחק אפשר לשחק עם חישוקים (עם השמע הטריטון קופצים לתוך החישוק) או בעלייה על הכסא. כדאי לגוון ולהשמיע את המרווחים גם באופן הרמוני וגם באופן מלודי.

4. שישה תלמידים יושבים על כסאות מול הכתה. הכסאות במרחק צעד זה מזה. תלמיד אחד צועד לפני הכסאות כך שבכל צעד הוא עומד לפני כסא אחר. בכל צעד המורה מנגן מרווח. אם המרווח הוא טריטון, התלמיד הצועד מתחלף עם התלמיד היושב, וחוזר חלילה.

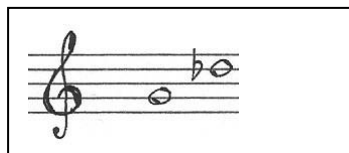
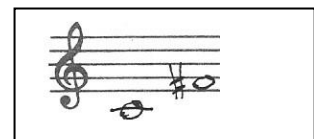
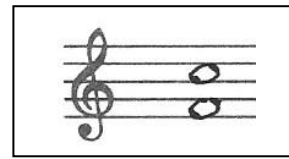
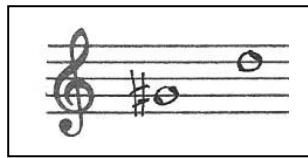
5. לתלמידים קוראי תווים - דף עבודה עם מרווחים שונים. מגלים ומקיפים את הטריטון. (מצורף דף לדוגמה). לדף מצורפת מקלדת, להקלת החישובים, ואפשר לרשום את שמות התווים על הקלידים.

6. קישור של מרווח הטריטון אל הרקע התוכני של היצירה (נושא המוות)

הצעה לדף עבודה – זיהוי המרווח טריטון



לפניכם מרווחים שונים. הקיפו כל טריטון.
תוכלו להיעזר במקלדת כדי לספור שלושה טונים שלמים.



ד. הרקע התכניתי של היצירה

1. קריאת השיר של הנרי קזאליס
2. שיחה על הסמלים השונים המסמלים את המוות, מבחינה חזותית (שלדים, חרמש, שעת חצות) ומבחינה מוזיקלית (כינור, טריטון, צליל הקסילופון המדמה את קרקוש העצמות)
3. ציור בעקבות התכנים שהוצגו.
4. צפייה בתמונות ובסרטונים העוסקים במחול המוות. בסעיף "על הנושא" תמצאו מספר קישורים מתאימים.

השיר "מחול המוות"

מתוך הפואמה "חופש, שוויון ואחוה" של הנרי קזאליס.
המקור הוא בצרפתית. הנוסח העברי מאת איה גל, על פי תרגום חופשי לאנגלית

זיג, זיג, זיג – הנה המוות
כאן נוקש בַּעֲקָבוֹ
בחצות כינור לוקח
מנגן את מְקַצְבוֹ

רוח חורף נאנחת
והלילה הוא אפל
השלדים קופצים החוצה
ורוקדים בערפל

זיג, זיג, זיג – רוקדים בקצב
ונוקשות העצמות
זוג יושב לו על הטֶחֶב
מעלים הם זכרונות

זיג, זיג, זיג – כינור המוות
באוויר ממשיד לחרוק
הנה באה לה רוזנת
ולצידה אביר ירוק

מה תאמרו? הן הרוזנת
יד נתנה לאיש פשוט
בין האיכרים המלך
כאן רוקד בהתרגשות



כתבה, איה גל